

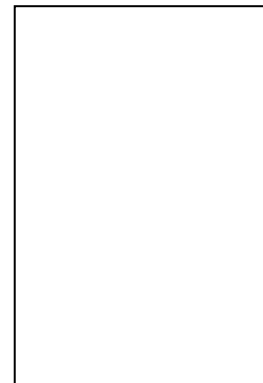
و قاف
حرف آخر عشق است
آنجا که نام کوچک من
آغاز می‌شود.

شعر و کودکی

Poem and Childhood

دکتر منصوره نیکوگفتار

- شعر و کودکی
- قیصر امین پور
- انتشارات مروارید
- ۱۳۸۵، ۱۳۰ صفحه، ۳۳۰۰ نسخه، ۱۶۰۰۰ ریال

نزد عیسی آمدند و گفتند: چه کسی در ملکوت آسمان بزرگتر است؟
آنگاه عیسی طفلی را در میان ایشان بر پای داشت و گفت هر آینه به شما می‌گویم تا بازگشت نکنید و مثل طفل کوچک نشوید هرگز به ملکوت آسمان راه نمی‌یابید/انجیل متی، باب ۱۸.
«مسئله این است که آیا شعر نوعی بازگشت به کودکی است؟ البته این سخن که شعر، گونه‌ای بازگشت به کودکی است که گاه در اینجا و آنجا مطرح شده است، اما معمولاً در حد یک تشبیه و نه بیشتر. آیا می‌توانیم از دستاوردهای پژوهش‌های علمی در مورد طرف دیگر تشبیه (کودکی) استفاده کنیم و چراغی را که به دست روان‌شناسان کودک به ویژه پیازه در خانه کودکی روشن شده است به وسیله آینه‌ای به خانه تاریک شعر بتابانیم؟ با این فرض که شعر و کودکی دو خانه قرینه و همانند و همسایه دیوار به دیوارند یا اصلاً دیواری در میان نیست.»
آنچه نقل شد بخشی از پیشگفتار مؤلف است که در پشت جلد کتاب نقش بسته است.

معرفی نویسنده

قیصر امین پور، شاعر، ادیب و پژوهشگر

- متولد ۱۳۳۸، گنوند (Gotvand) از توابع خوزستان - سفر به ابدیت، ۸ آبان ۱۳۸۶ تهران
- ترک تحصیل از رشته دامپزشکی دانشگاه تهران ۱۳۵۷
- ترک تحصیل از رشته علوم اجتماعی دانشگاه تهران ۱۳۶۳

- اخذ دکترای ادبیات فارسی از دانشگاه تهران با راهنمایی دکتر شفیعی کدکنی ۱۳۷۶
- تدریس در دانشگاه الزهرا ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۰
- تدریس در دانشگاه تهران ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۶
- دبیر شعر هفته‌نامه سروش ۱۳۶۰ تا ۱۳۷۱
- سردبیر ماهنامه ادبی - هنری سروش نوجوان ۱۳۶۷ تا ۱۳۸۳
- عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی
- عضو مؤسس دفتر شعر جوان
- برنده تندیس مرغ آمین ۱۳۶۸
- برنده تندیس ماه طلایی (برگزیده شعر کودک و نوجوان ۲۰ سال انقلاب)

و ....

برخی از آثار او عبارتند از : ظهر روز دهم (برنده جایزه جشنواره کتاب کانون پرورش فکری)، به قول پرستو (برنده جایزه جشنواره کتاب کانون پرورش فکری، تنفس صبح، در کوچه آفتاب، توفان در پراتنز (نثر ادبی)، بی‌بال پریدن، گلها همه آفتابگردانند، آینه‌های ناگهان، دستور زبان عشق.

مروری بر اثر

کتاب شامل پیشگفتار و دو فصل است. بخش‌های پایانی کتاب به گزیده کتابنامه و نمایه اختصاص یافته است. مؤلف در پیشگفتار اثر به بررسی این مسئله پرداخته که آیا شعر نوعی بازگشت به کودکی است و تأکید کرده است که اگرچه این سخن «گه گاه به همین صورت کلی و مجمل در اینجا و آنجا مطرح شده است، اما معمولاً در حد یک تشبیه و نه بیشتر و در همین حد نیز طرح آن کمک چندانی به روشن‌تر شدن هیچ یک از دو رکن تشبیه یعنی شعر و کودکی نکرده است. اما اگر این فرض درست باشد آیا می‌توانیم روشنایی مشبه‌به یعنی کودکی را که محسوس‌تر است بر شعر بتابانیم؟» و با پیش چشم نهادن چنین فرضیه‌ای است که با استناد به آرای پیازه در خصوص شناخت تفکر کودک و مراحل تحول شناخت و مقایسه آن با شعر و رفتار شاعرانه درصدد آزمون فرضیه خود برمی‌آید. چه، همان‌گونه که پیازه (به نقل از منصور و دادستان، ۱۳۶۷، ص ۳۱) تصریح کرده است: «تبیین یک پدیده، قبل از هر چیز با بررسی چگونگی طرز تشکیل آن و شناخت شرایط قبلی و پی در پی این طرز تشکیل در ارتباط است».

در فصل اول، پس از بررسی مراحل تحول شناخت کودک از دیدگاه پیازه به مفاهیمی مانند خود میان‌بینی، بازی و زبان پرداخته شده است.

در خلال بررسی ویژگی‌های مهم و محوری تفکر و رفتار کودک مانند «خود میان‌بینی و جاندار پنداری»، «بازیها»، «زبان» و «کشف فضا، زمان و عدد» مؤلف کوشیده است تا مثالهایی را که هر یک دال بر نوعی بازگشت به کودکی و به تصویر کشیدن یکی از ویژگی‌های مذکور است از دیوانها و دفترهای شاعران پیشین و معاصر، فارغ از هرگونه ارزشگذاری شکلی یا محتوایی، گرد آورد.

فصل دوم به شرح ویژگیها و چگونگی بازگشت به کودکی اختصاص یافته است. مؤلف با طرح چند پرسش و تدارک پاسخهای آنها به تعمیق و گسترش موضوع پرداخته است.

برجستگیهای اثر

۱- تفکر و زبان یکی از پیچیده‌ترین و در عین حال جذابترین موضوعهای روان‌شناسی است و شعر عالی‌ترین و فاخرترین تجسم همزیستی مشترک تفکر و زبان؛ گستره‌ای ممتاز از روان‌شناسی که «شعر و کودکی» به مدد اندیشه خلاق و نگاه متفاوت قیصر امین‌پور در آن پهلو گرفته است.

۲- نظام پیازّه واجد معماری بسیار پیچیده، دقیق و گاه وسواس گونه است چنانچه صاحب‌نظران (برای مثال منصور، ۱۳۷۸) اشاره کرده‌اند در این نظام با انبوهی از مفاهیم و سازه‌های جدید مواجهیم که برای هر فرایندی در پرتو داده‌های جدید، سازه‌های جدیدی نیز شکل گرفته‌اند. وجه نوآورانه و پیچیدگی این نظام تا بدان پایه است که برای دستیابی به مفاهیم کلیدی آن، لغت‌نامه‌هایی مخصوص تهیه شده‌اند. در چنین چهارچوبی، اتخاذ یک موضع «تطبیقی» از سوی مؤلف و تلاش در جهت تبیین برخی از وجوه شعر با استناد به ویژگیهای تفکر کودکان و بدین ترتیب، فرضیه خویش را به بوته آزمایش گذاردن حرکتی خلاق و جسورانه است و گام نهادن در مسیری که روندگان آن اندکند*، مسیری که قیصر امین‌پور چه در ساحت زندگی ادبی خویش و خلق آثار ماندگار در حوزه شعر، نثر و ترانه و چه در عرصه فعالیت‌های پژوهشی خود نظیر کتاب ارزشمند «سنت و نوآوری در شعر معاصر» بارها و بارها به شیوه منحصر به فرد خود پیموده است و این بار نیز اولین پژوهش جدی دانشگاهی در نوع خود را به وجود آورده است.

کاستیهای اثر

چنانچه مؤلف، خود با کمال فروتنی در ابتدای کتاب تصریح کرده است «اگر فرصتی و فراغتی می‌داشتم به بازنگری یا بازنگاری آن همت می‌گماشتم». اما این بازنگری یا بازنگاری فصل دوم به سبب بیماری طاقت‌سوز، جانفرسا و طولانی تعلیق به محال شد. در حالی که بی‌تردید اگر قیصر به عنوان شاعری توانا و صاحب سبک با پیشینه‌ای درخشان از تولیدات فکری و آفریده‌های هنری و به تعبیر جبران خلیل جبران مشحون از عرقریزان روح فرصت می‌یافت سر و سامان دیگری می‌گرفت و سازمان دیگری می‌یافت.

سخن آخر

چراغی که در خانه شعر افروخت

روشن بماند

منابع

- امین‌پور، ق. (۱۳۸۳). *سنت و نوآوری در شعر معاصر*. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- منصور، م. (۱۳۷۸). *روان‌شناسی ژنتیک، تحول روانی از تولد تا پیری*. تهران: انتشارات سمت.
- منصور، م. و دادستان، پ. (۱۳۶۷). *دیدگاه پیازّه در گستره تحول روانی*. تهران: انتشارات ژرف.
- یکصد و پنجاهمین نشست کتاب ماه و ادبیات ۱۳۸۳/۱۰/۱۵.